

Regelverk rundt lån og leieavtaler i heleforetakene

Lån

Låneadgangen til regionale helseforetak og helseforetak er hjemlet i Helseforetaksloven §33: "Foretak kan ikke ta opp lån, med mindre det er særskilt fastsatt i vedtektene at det skal ha slik adgang." I vedtektene er slik låneadgang fastsatt.

Ved Stortingets behandling av St.prp. nr. 59 (2001-2002) ble det vedtatt å etablere en statlig låneordning til investeringsformål for de regionale helseforetakene. I tilknytning til denne låneordningen er det utarbeidet "*Instruks for lån knyttet til investeringer for de regionale helseforetakene*". I instruksjonen ligger det implisitt at helseforetakene ikke har adgang til å ta opp langsiktige lån i det private markedet.

Låneordningen er innrettet slik at årlige rammer bevilges over statsbudsjettet. Det enkelte regionale helseforetaks andel av årlig lånebevilgning fordeles av Helse- og omsorgsdepartementet etter en samlet vurdering. Fra og med 2008 blir lånerammen bevilget "over streken" og er knyttet til konkrete investeringsprosjekter.

Det heter i vedtektene at dersom et regionalt helseforetak gir helseforetak som det eier adgang til å ta opp lån, skal det fastsettes en låneramme for det enkelte helseforetak. De samlede vedtektsfestede lånerammer for alle helseforetakene som det regionale helseforetaket eier må ikke overskride den samlede lånerammen som er fastsatt for det regionale helseforetaket samlet.

Likviditet knyttet til investeringer er dermed "en knapp ressurs" i helseforetakssystemet. For å begrense det totale investeringsnivået til det nivået som det er lagt opp til gjennom lånebevilgninger og inntekter til å dekke avskrivninger, ble det i foretaksmøtet i januar 2006 tatt inn følgende formulering:

"Departementets fordeling av årlig lånebevilgning skjer med bakgrunn i Helse xxx RHF sine samlede, årlige prioriterte investeringer og regionens likviditet. I departementets vurdering av Helse xxx RHF sitt lånebehov vil en, foruten inntekter knyttet til avskrivninger, også se hen til likviditetsmessige effekter av eventuelt eiendomssalg, låneopptak i datterselskaper organisert som aksjeselskaper og omfang av operasjonelle leieavtaler."

Leieavtaler

Det finnes i forhold til regnskapsloven to hovedtyper leieavtaler, operasjonelle og finansielle. I forhold til vårt investeringsregime er operasjonelle leieavtaler tillatt mens finansielle leieavtaler ikke er tillatt. Finansielle leieavtaler gir i praksis et foretak muligheten til å finansiere en eiendel selv om man strengt tatt aldri kjøper denne og innebærer i realiteten at helseforetakene tar opp langsiktige lån i det private markedet, noe som ikke er tillatt, jfr. ovenfor.

I forhold til regnskapsloven er det svært lite som skal til før leieavtalen blir definert å være av finansiell karakter. Utviklingen de siste årene har også klart gått i retning av at flere leieavtaler nå blir kategorisert som finansielle enn tidligere. I helseforetakene har vi eksempler på at leieavtaler som et år er definert som operasjonelle senere er blitt omklassifisert til å være finansielle slik at de må sies opp.

I vurderingene av om en leieavtale regnskapsmessig skal anses som en finansiell leieavtale, er det i følge Norsk Regnskapsstandard (NRS) tilstrekkelig at ett av følgende kriterier er til stede:

- 1) Leietaker har rett til kjøp av eiendelen til en pris som forventes å være vesentlig lavere enn markedsverdien på det tidspunktet retten kan benyttes. På tidspunktet for inngåelsen av leieavtalen er det derfor rimelig sikkert at leietakeren vil kjøpe eiendelen.
- 2) Estimert leieperiode går over det vesentligste av eiendelens økonomiske levetid.
- 3) Nåverdien av estimerte leieinnbetalinger svarer hovedsakelig til markedsverdien av eiendelen ved inngåelsen av leieavtalen.
- 4) Eiendelen er av så spesiell karakter at den, uten vesentlige endringer eller modifikasjoner, ikke kan brukes av andre enn leietaker.

I tillegg nevner standarden andre *indikasjoner* som alene eller sammen kan føre til at leieavtalen kan klassifiseres som finansiell leieavtale:

- 5) At leietaker ved å si opp leieavtalen står ansvarlig for et eventuelt tap for utleier.
- 6) Det vesentligste av gevinst og tap som følge av variasjoner i markedsverdien på eiendelen tilfaller leietaker.
- 7) Leietaker har etter utløpet av den opprinnelige avtalen rett til å fornye denne for en tidsbegrenset periode, til en leie som ligger vesentlig under markedsleien for tilsvarende eiendel.
- 8) Hvis det foreligger andre forhold som gjør det rimelig sikkert at leietaker vil overta leieobjektet i løpet av avtaleperioden eller senere.

Vedlegg

Klipp fra Riksrevisjonens rapportering til Stortinget - merknader angående finansiell leasing:

DOK 1 (2006-2007)

Riksrevisjonen har rapportert til Stortinget om helseforetakenes bruk av finansielle leieavtaler for både 2003 og 2004. Riksrevisjonen finner det derfor kritikkverdig at Helse Midt-Norge fortsatt har finansielle leieavtaler i strid med helseforetaksloven § 33. Det er også uheldig at foretaket fortsatt har en langsiktig gjeld knyttet til kjøpet av bygninger av Orkdal Sanitetsforening.

DOK 1 (2007-2008)

Riksrevisjonen har rapportert til Stortinget om helseforetakenes bruk av finansielle leieavtaler flere år på rad. Riksrevisjonen finner det derfor kritikkverdig at Universitetssykehuset i Nord-Norge HF i 2006 inngikk nye avtaler som kan anses som finansiell leasing i strid med helseforetaksloven § 33.